

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.7.3.2024

Pani
Marzena Socha
Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej
w Dębicy
ul. Akademicka 12, 39-200 Dębica

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

*P/24/056 – Funkcjonowanie opieki nad osobami starszymi z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz
wsparcie ich opiekunów*

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębicy, ul. Akademicka 12, 39-200 Dębica.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Małgorzata Socha, Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dębicy ¹ .
Zakres przedmiotowy kontroli	Realizacja zadań z zakresu usług społecznych na rzecz osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi oraz wsparcie ich opiekunów i osiągnięcie planowanych efektów tych działań.
Okres objęty kontrolą	Lata 2022 – 2024 (do dnia zakończenia kontroli) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, o ile miały wpływ na działalność jednostki w okresie objętym kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Paweł Rakowski, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli Nr LRZ/41/2024 z dnia 3 kwietnia 2024 r.

(akta kontroli str. 1-2)

¹ Dalej: Dyrektor Ośrodka.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623., dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębicy⁴ realizował usługi na rzecz osób starszych, obejmując nimi także osoby z chorobami neurodegeneracyjnymi.

Ośrodek brał czynny udział w opracowywaniu *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Dębica na lata 2022 – 2027*⁵. W ramach opracowywania tej Strategii przeprowadzono analizę sytuacji osób starszych, bez wyszczególnienia osób chorych na choroby neurodegeneracyjne.

Problemy osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich opiekunów na terenie Dębicy nie były przedmiotem diagnoz i badań.

MOPS świadczył na rzecz seniorów usługi opiekuńcze, o których mowa w art. 50 ustawy *o pomocy społecznej*, w tym specjalistyczne usługi opiekuńcze, a także organizował usługi sąsiedzkie oraz prowadził ośrodki wsparcia w formie dziennych domów pobytu dla seniorów.

Ośrodek realizował również Programy skierowane do seniorów oraz ich opiekunów takie jak: *Sercem w seniora*, *Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej* oraz *Opieka wytchnieniowa*, a także działania w celu aktywizacji tej grupy osób organizując tzw. pomoc sąsiedzka, czy też zajęcia dodatkowe dla seniorów w prowadzonych placówkach w ramach programów *Senior+*.

Dyrektor Ośrodka corocznie przedstawiała Radzie Miejskiej w Dębicy sprawozdania z działalności MOPS, o którym mowa w art. 110 ust. 9 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*⁶, a także przygotowywała ocenę zasobów pomocy społecznej, o której mowa w art. 16a ww. ustawy.

OBSZAR

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu faktycznego

1. Ośrodek przygotowywał za lata 2022 i 2023 ocenę zasobów pomocy społecznej, o której mowa w art. 16a ustawy *o pomocy społecznej*, w oparciu o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej, niemniej jednak w żadnym z tych dokumentów nie odniesiono się bezpośrednio do osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi, ani też ich opiekunów.

(akta kontroli str. 1059-1502)

MOPS ani żadna z gminnych jednostek organizacyjnych nie prowadziła diagnoz, jak również badań dotyczących sytuacji osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich opiekunów.

W związku z powyższym Dyrektor Ośrodka podała, że w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych*, szczególne miejsce zajmują obszary i działania umożliwiające osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie samodzielnie pokonać, ze względu na ograniczenia osobowościowe, społeczne, zawodowe i materialne wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. W zestawieniu celów i działań w obrębie problemów i potrzeb osób starszych odniesiono się do usług opiekuńczych.

(akta kontroli str. 3-61, 1776-1787)

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej Ośrodek lub MOPS.

⁵ Przyjętej uchwałą Rady Miejskiej w Dębicy z dnia 28 stycznia 2022 r. Nr LIV/408/2022. Dalej: Strategia.

⁶ Dz. U. z 2024 r., poz. 1283, dalej: ustawa o pomocy społecznej.

2. Dyrektor Ośrodka corocznie przedstawiał Radzie Miejskiej w Dębicy sprawozdania z działalności MOPS, o których mowa w art. 110 ust. 9 ustawy o pomocy społecznej. Sprawozdania te stanowiły roczne podsumowania działalności Ośrodka i każde z nich zawierało zestawienie potrzeb w zakresie pomocy społecznej na następny rok. W żadnym ze sprawozdań nie odniesiono się w sposób szczegółowy do osób z chorobami neurodegeneracyjnymi i ich opiekunów, natomiast każde z nich odnosiło się do wsparcia osób niepełnosprawnych.

W sprawozdaniach tych opisano rodzaj i zakres realizowanych przez Ośrodek usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych.

Ponadto w sprawozdaniach tych znalazł się opis innych działań Ośrodka, w tym m.in. dotyczący możliwości pobytu w Domach Pomocy Społecznej⁷, działalności Ośrodków Wsparcia (Dziennego Domu „Senior+” oraz Dziennego Domu Pobytu - Domu Seniora), pracy socjalnej z osobami starszymi, rodzaju działań realizowanych na rzecz osób starszych (projekt *Sercem w Seniora*), działalności wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i urządzeń pomocniczych. Sprawozdania zawierały również opis realizowanych programów, tj. *Opieka 75+*, *Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej*, *Korpus Wsparcia Seniora*, *Dębicka Karta Seniora*, *Ogólnopolska Karta Seniorów*.

W sprawozdaniach wskazano na konieczność zintensyfikowania działań wspierających osoby starsze i niepełnosprawne poprzez objęcie ich wsparciem w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych oraz poszerzenie oferty środowiskowego systemu wsparcia poprzez podniesienie standardów usług dla osób starszych i niepełnosprawnych w ramach działalności placówek wsparcia dziennego dla seniorów. Wskazano na coraz mniejsze zaangażowanie rodzin w sprawowanie opieki nad chorymi członkami rodziny i cedowanie wszystkich problemów osoby starszej lub niepełnosprawnej na jednostki pomocy społecznej i ochrony zdrowia. Zwrócono również uwagę na kurczący się potencjał opiekuńczy rodzin, w tym trudności ze zorganizowaniem pomocy osobom opuszczającym szpitale po zakończonym leczeniu.

Ośrodek nie opracowywał ani nie wdrażał lokalnych programów skierowanych do osób z chorobami neurodegeneracyjnymi, natomiast realizował ww. programy skierowane do osób starszych.

(akta kontroli 75-77, str. 944-1058, 1582-1593)

W Strategii uwzględniono kwestie opieki nad osobami starszymi, poruszono temat starzejącego się społeczeństwa, w tym wzrostu liczby osób starszych zamieszkałych na terenie Dębicy. Odniesiono się do wzywań stojących przed władzami lokalnymi związanych z tym faktem, niemniej jednak w dokumencie tym nie odniesiono się bezpośrednio do sytuacji osób, u których zdiagnozowano choroby neurodegeneracyjne. W Strategii wskazano, iż proces starzenia się społeczeństwa powoduje konieczność zapewnienia przez gminę opieki seniorom pozbawionym takiej ze strony rodziny lub w przypadku, gdy rodzina nie jest w stanie zapewnić należytej opieki. Zwrócono uwagę na zauważalny wzrost liczby osób korzystających z pomocy MOPS w formie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych.

Ponadto w Strategii dokonano analizy struktury wiekowej mieszkańców miasta Dębica, wskazano na ograniczenia których powodem był zły stan zdrowia oraz niepełnosprawności i wynikające z tego konsekwencje w postaci braku samodzielności.

⁷ Dalej: „DPS”.

W Strategii jeden z obszarów priorytetowych dotyczył przeciwdziałania izolacji osób starszych, długotrwale chorych i osób nie w pełni sprawnych. Ponadto jako jeden z celów strategicznych obrano budowanie zintegrowanego systemu wsparcia seniorów, osób długotrwale chorych i osób nie w pełni sprawnych oraz ich rodzin sprawujących nad nimi opiekę.

W ramach jego realizacji określono kierunki działania na lata 2022- 2027 (w formie pracy ciągłej). W celu operacyjnym nr 1 wskazano na:

- konieczność stworzenia osobom starszym, długotrwale chorym i nie w pełni sprawnym, warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej;
- zapewnienie dostępu do usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania oraz kontaktu z otoczeniem;
- tworzenie nowych miejsc opieki dla osób niesamodzielnych;
- rozwijanie oferty spędzania czasu wolnego kierowanej do osób starszych, długotrwale chorych i nie w pełni sprawnych;
- udzielanie seniorom wsparcia w postaci pracy socjalnej oraz pomocy finansowej i rzeczowej oraz wykorzystanie narzędzi ekonomii społecznej w procesie aktywizacji osób nie w pełni sprawnych oraz seniorów;
- prowadzenie ośrodków wsparcia dziennego dla seniorów.

Ponadto w Strategii założono cel operacyjny nr 2 polegający na poprawie jakości życia osób starszych i osób nie w pełni sprawnych . W ramach tego celu zaplanowano następujące działania: kreowanie świadomości społecznej w zakresie niepełnosprawności i starości poprzez kampanie informacyjne, imprezy integracyjne dedykowane osobom starszym i osobom nie w pełni sprawnym, utworzenie systemu wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego dla osób starszych i osób nie w pełni sprawnych, rozwój klubów seniora, uzupełnienie infrastruktury socjalnej miasta (m.in. utworzenie mieszkań chronionych), rozwijanie wsparcia poprzez zwiększenie liczby dotowanych miejsc w Środowiskowym Domu Samopomocy. Wśród realizatorów powyższego zadania wskazano m.in. MOPS.

Dla pierwszego celu operacyjnego określono następujące wskaźniki realizacji zadań: liczba rodzin, w których funkcjonują osoby starsze, osoby nie w pełni sprawne i długotrwale chore wspierane przez system pomocy społecznej; liczba osób korzystających z usług opiekuńczych; liczba osób korzystających z całodobowej opieki w domach pomocy społecznej; liczba uczestników ośrodków wsparcia dziennego dla seniorów; liczba zrealizowanych programów/projektów skierowanych do seniorów.

Dla drugiego celu operacyjnego przyjęto następujące wskaźniki realizacji zadań: liczba przeprowadzonych kampanii informacyjnych, imprez dedykowanych osobom starszym i osobom, nie w pełni sprawnym; liczba osób, które skorzystały z wsparcia psychologicznego i psychiatrycznego; liczba utworzonych klubów seniora; liczba uczestników Środowiskowego Domu Samopomocy; liczba osób w mieszkaniach chronionych.

Wskaźniki te nie zostały określono liczbowo, a jedynie zostały opisane, w formie celów, które należy realizować. Według wyjaśnień Dyrektor, *ze względu na przedmiot Strategii jakim są problemy społeczne, wskaźniki w niej określone nie wskazywały parametrów liczbowych, a jedynie obszary tematyczne i tendencje zjawisk społecznych, spośród których zostały osiągnięte wszystkie wskaźniki poza utworzeniem mieszkań wspomaganych.*

Założono, że realizacja Strategii przyniesie poprawę jakości życia osób starszych, długotrwale chorych i osób nie w pełni sprawnych oraz wzmocnienie ich pozycji w społeczności lokalnej.

MOPS w ramach Strategii realizował na rzecz seniorów usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz pomagał (pośredniczył) w pomocy sąsiedzkiej.

W ramach pierwszej grupy usług Ośrodek pomagał seniorom w zaspakajaniu codziennych potrzeb życiowych (m.in. zakupy, przygotowanie posiłków), opieki higienicznej (m.in. utrzymywanie higieny osobistej, czystości pomieszczeń, naczyń, pranie, pomoc w ubieraniu się), wykonywano zabiegi pielęgnacyjne zlecone przez lekarza (m.in. realizacja recept, zamawianie wizyt lekarskich, kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia podopiecznych) oraz inne czynności (m.in. podtrzymywanie kondycji psychofizycznej, pomoc w organizacji czasu wolnego oraz załatwianiu spraw urzędowych, kontakty z rodziną i społecznością lokalną).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze obejmowały uczenie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania, interwencje i pomoc w życiu w rodzinie, usługi pielęgnacyjne, rehabilitacje fizyczną i inne.

W Strategii tej nie odniesiono się do osób starszych z chorobami neurodegeneracyjnymi, ani też nie przyjęto żadnych założeń odnoszących się do tej grupy seniorów.

(akta kontroli str. 334-350, 153-1513, 1582)

3. MOPS w latach 2022 – 2024 świadczył na rzecz seniorów usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze. Wśród tych usług nie było ukierunkowanych na osoby z chorobami neurodegeneracyjnymi, ani też nie prowadzono analiz (tym samym nie posiadał wiedzy) w zakresie zapotrzebowania na usługi dla osób z chorobami neurodegeneracyjnymi.

Na koniec 2022 r. opieką w formie usług opiekuńczych objętych było 121 osób, na koniec 2023 r. - 186 osób, a na koniec I kwartału 2024 r. - 113 osób.

Ze specjalistycznych usług opiekuńczych korzystało na koniec 2022 i 2023 roku oraz I kwartału 2024 r. (odpowiednio): 75, 89 i 39 osób powyżej roku życia⁸, natomiast z pomocy w formie pobytu w domach pomocy społecznej, o których mowa w art. 54 ustawy o *pomocy społecznej*, odpowiednio: 55, 68 i 65 osób.

Analiza dokumentacji dotyczącej terminów przyznawania pomocy⁹ w formie pobytu w ośrodku wsparcia, o którym mowa w art. 51 ustawy o pomocy społecznej oraz usług opiekuńczych wykazała, że przy załatwianiu spraw w tym zakresie przestrzegano terminów określonych w art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 16 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego*¹⁰. Nie stwierdzono przypadków odmowy realizacji świadczeń.

Ośrodek w latach 2022-2024 nie prowadził rodzinnych domów pomocy oraz mieszkań treningowych, czy wspomaganych, o których mowa w art. 52 i 53 ustawy o *pomocy społecznej*.

(akta kontroli str. 758-784, 1545-1562, 1925-1926)

Dyrektor wyjaśniła, że *na terenie miasta Dębica nie funkcjonuje Rodzinny Dom Pomocy, bowiem w latach 2022-2024 nie zgłaszały się do Ośrodka osoby z takimi potrzebami*. Dodała również że *Gmina Miasto Dębica przygotowuje mieszkania treningowe*.

⁸ Dalej: 60+.

⁹ Po 10 przypadków z lat 2022 i 2023. Do badanej próby wybrano każdorazowo po 10 pierwszych przypadków z każdego roku.

¹⁰ Dz.U. z 2024 r., poz. 572.

(akta kontroli str. 1920-1924)

MOPS prowadził dwa ośrodki wsparcia dla seniorów, o których mowa w art. 51 ustawy o pomocy społecznej (dzienne domy wsparcia), w których było łącznie 70 miejsc w 2022 r. i 80 miejsc od 2023 r, które były wykorzystane w 100%. Na koniec I kwartału 2024 r. z usług ośrodków korzystało 75 osób. W tej liczbie znajdowało się (odpowiednio) 26, 27 i 26 osób z chorobami neurodegeneracyjnymi.

Ośrodki te prowadzone były w formie domów dziennego pobytu (opieki), a seniorzy w ramach pobytu korzystali z usług w zakresie:

- zaspakajania potrzeb towarzyskich i rekreacyjnych,
- tworzenia sprzyjających warunków dobrego współżycia osób korzystających ze wsparcia,
- pomocy we współdziałaniu z organizacjami i instytucjami społecznymi,
- poradnictwa i pracy socjalnej,
- dowozu osób niepełnosprawnych do placówek,
- wyżywienia (II śniadanie, obiad, kawa, herbata, napoje),
- opieki pielęgnacyjnej (pomoc w zabiegach higienicznych, wypracowywanie umiejętności dbania o higienę i wygląd zewnętrzny),
- rehabilitacji ruchowej (ćwiczenia na przyrządach, gimnastyka),
- rehabilitacji usprawniającej (masaż ręczny, wibracyjny, ćwiczenia oddychania, techniki relaksacyjne – joga, kinezyterapia),
- zabiegów fizjoterapeutycznych (laser, solux, ultradźwięk, pole magnetyczne),
- terapii zajęciowej (zajęcia kulinarne, treningi pamięci, arteterapia, filmoterapia i inne),
- organizacji spotkań okolicznościowych (imieniny, urodziny, dzień babci i dziadka i inne).

W ośrodkach wsparcia dla seniorów zatrudnionych było: 12 osób w 2022 r. oraz po 11 osób w latach 2023 – 2024. Ponadto w ośrodkach tych zatrudniono na umowy zlecenie specjalistów do prowadzenia zajęć i warsztatów (wizażu, krawiectwa), którzy udzielali seniorom porad oraz prowadzili z nimi zajęcia w ramach swoich specjalizacji, a ilość zatrudnionego personelu była adekwatna do ich potrzeb.

Osoby zatrudnione w ośrodkach w okresie objętym kontrolą nie uczestniczyły w szkoleniach w zakresie opieki nad osobami z chorobami neurodegeneracyjnymi¹¹. MOPS, ani też żadna z podległych jednostek nie prowadziły badań satysfakcji ze świadczonych usług.

(akta kontroli str. 758-784, 1545-1562, 1925-1926)

4. Ośrodek nie prowadził akcji informacyjnych, ani też edukacyjnych skierowanych do osób z chorobami o charakterze neurodegeneracyjnym i ich opiekunów. Źródłem informacji, z którym mogły się zapoznać osoby poszukujące tych form pomocy była strona w mediach społecznościowych¹² oraz strona internetowa Ośrodka¹³.

W poszczególnych latach 2022-2024 (I kwartał) MOPS objął opieką w ośrodku wsparcia (odpowiednio):

- 26 osób z chorobami neurodegeneracyjnymi (9 osób w Dziennym Domu Senior+ przy ul. Mościckiego oraz 17 osób w Dziennym Domu Senior+ przy ul. Rzeszowskiej),

¹¹ W okresie objętym kontrolą 5 osób uczestniczyło w szkoleniu z zakresu udzielania pierwszej pomocy (2022 rok), 1 osoba z zakresu innowacyjnych terapii zajęciowych (2023 rok), 7 osób w szkoleniach z zakresu pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi (2023 rok).

¹² <https://www.facebook.com/profile.php?id=100064683940369>

¹³ <https://mops-debica.pl/>

- 27 osób z chorobami neurodegeneracyjnymi (10 osób w Dziennym Domu Senior+ przy ul. Mościckiego oraz 17 osób w Dziennym Domu Senior+ przy ul. Rzeszowskiej),

– 26 osób (10 osób w Dziennym Domu Senior+ przy ul. Mościckiego oraz 16 osób w Dziennym Domu Senior+ przy ul. Rzeszowskiej).

Oprócz opieki nad ww. osobami, MOPS w Dębicy w ramach realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, o których mowa w art. 50 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej, w okresie objętym kontrolą, objął opieką 28 osób z chorobami neurodegeneracyjnymi.

(akta kontroli str. 58-61)

Z danych pozyskanych z NFZ wynika, że na terenie Gminy Miasta Dębica ze świadczeń medycznych według stanu na koniec 2022 r. skorzystało łącznie 33 054 osoby, w tym 11 420 w wieku 60+¹⁴. U 208 osób zdiagnozowano choroby o charakterze neurodegeneracyjnym¹⁵, w tym u 194 osób 60+.

W 2023 r. ze świadczeń medycznych na terenie Gminy Miasta Dębica korzystało ogółem 33 414 osób, w tym 11 709 osób 60+, natomiast z chorobami neurodegeneracyjnymi było 205 osób, w tym 190 osób 60+.

W I kwartale 2024 r. ze świadczeń medycznych na terenie Gminy Miasta Dębica korzystało 24 006 osób, w tym wieku 60+ - 9 870. W tej grupie znajdowało się 146 osób, u których rozpoznano choroby neurodegeneracyjne, wśród których 133 były w wieku 60+.

(akta kontroli str. 57)

W kwestii działań podejmowanych przez Ośrodek celem poinformowania społeczeństwa o możliwości skorzystania z pomocy przez osoby z chorobami neurodegeneracyjnymi, Dyrektor wyjaśniała, że *działania informacyjne dotyczące oferowanych usług realizowanych przez MOPS znajdują się na stronie internetowej Ośrodka, profilu Facebook ośrodków wsparcia Senior+, a ponadto Wydział Promocji Urzędu Miejskiego w Dębicy umieszcza wybrane informacje na swoich stronach internetowych.*

(akta kontroli str. 62-74, 780-782)

NIK zwraca uwagę, że różnica pomiędzy liczbą osób z chorobami neurodegeneracyjnymi objętych pomocą przez Ośrodek, a liczbą mieszkańców Dębicy, u których zdiagnozowano choroby neurodegeneracyjne, może świadczyć, o tym, iż akcje promocyjno – informacyjne prowadzone przez MOPS, dotyczące rodzaju świadczonych usług na rzecz ww. grupy osób jak również sposób informowania społeczeństwa o innych formach pomocy (z wykorzystaniem internetu) wydają się nie być skuteczne.

W Ośrodku nie wprowadzono procedur dotyczących współpracy z placówkami zewnętrznymi w zakresie pomocy osobom z chorobami neurodegeneracyjnymi. Według wyjaśnień Dyrektor *Ośrodek współpraca taka prowadzona była bez pisemnych porozumień w tym zakresie.*

(akta kontroli str. 780-782)

¹⁴ Dalej: „60+”.

¹⁵ Choroby o kodach ICD: G30, G20, G21, F00, F02

5. Według wyjaśnień Dyrektor Ośrodka, *środki przeznaczane na opiekę nad seniorami nie były wystarczające, a ich braki uzupełniane były środkami pochodzącymi z budżetu miasta oraz poprzez pozyskiwanie środków zewnętrznych.* Dyrektor Ośrodka, w przypadku braku środków na realizację statutowych zadań występował do Burmistrza Miasta Dębica o zwiększenie środków na realizację tych zadań¹⁶.

W 2022 r. na swoją działalność Ośrodek otrzymał 3 005,0 tys. zł, przy wydatkach na realizację zadań statutowych na poziomie 2 873 tys. zł (95,6%). W 2023 r. wnioskował o 3 295,0 tys. zł, przy wydatkach 3 484,2 tys. zł (105,7%) i na 2024 r. wnioskował o 4 172,7 tys. zł, przy wydatkach do końca I kwartału – 1 113,4 tys. zł.

Średnie wynagrodzenie w Ośrodku w latach 2022 do 2023 na poszczególnych stanowiskach wzrosły około :

- starszy specjalista pracy socjalnej o 10,8%,
- starszy pracownik socjalny o 14,5%,
- pracownik socjalny o 5,7%,
- asystent rodziny o 18,2%,
- pielęgniarka o 34,8%,
- opiekunka chorych o 11,6%,
- opiekun o 11,8%,
- pracownik terapii o 9,5%,
- kierowca o 14,7%,
- informatyk o 10%,
- pomoc administracyjna o 12,1%,
- podinspektor o 15,9%,
- inspektor o 13,4%,
- starszy inspektor o 31,8%,
- starszy specjalista o 15,1%,
- kadra kierownicza o 11,1%,
- kadra zarządzająca o 11,1%.

(akta kontroli str. 1544, 1940-1959)

6. MOPS prowadził dwie placówki w ramach Programu Senior+ (Dzienny Dom Senior+ przy ul. Mościckiego oraz Dzienny Dom Senior+ przy ul. Rzeszowskiej).

Zatrudniony do prowadzenia tych placówek kierownik spełniał kryteria określone w art. 111a ust. 3 w zw. z art. 122 ust. 1 ustawy *o pomocy społecznej*, natomiast Gmina Dębica, (ani też MOPS) nie określiła (ustaliła) wymagań wobec pracowników, którzy realizowali usługi w placówkach Senior+.

W okresie objętym kontrolą, w obu placówkach kierownik, kierowca, fizjoterapeuta byli zatrudnieni na pół etatu. W 2022 roku na pół etatu zatrudniony był również pracownik socjalny.

Ponadto w placówkach tych zatrudnieni byli: terapeuta zajęciowy (w 2022 – trzy osoby, w 2023 roku – dwie osoby i w 2024 roku – trzy osoby), opiekunowie (w latach 2022 – 2024 – po pięć osób).

Stan zatrudnienia w tych placówkach był zgodny z zasobami kadrowymi określonymi w złożonej ofercie oraz zawartej umowie, a zakres usług świadczonych przez placówki był zgodny z wymogami Programu Senior+.

Według wyjaśnień Dyrektor Ośrodka *ilość zatrudnionego personelu do obsługi tych placówek była adekwatna do potrzeb.*

¹⁶ Rada Miejska w Dębicy dokonywała zmian w budżecie na podstawie zaakceptowanych wniosków Dyrektora Ośrodka.

Każda z tych placówek zapewniała co najmniej ośmiogodzinną opiekę nad seniorami, w dniach od poniedziałku do piątku. MOPS realizował obowiązki informacyjne zgodnie z zasadami programu Senior+.

Placówki w ramach programu Senior+ świadczyły usługi opiekuńcze, socjalne (w tym posiłek, dowóz niepełnosprawnych), edukacyjne, aktywności ruchowej (kinezyterapii, sportowo – rekreacyjne, terapii zajęciowej, aktywizacji międzypokoleniowej), pomocy w kwestiach dotyczących higieny, a ponadto organizowano również spotkania okolicznościowe, a najczęściej wybieraną formą świadczonych przez placówki usług na rzecz seniorów były przygotowywane na miejscu posiłki.

MOPS w celu aktywizacji seniorów i realizacji Programu Senior+ współpracował z Urzędem Miasta w Dębicy, Policją, Liceum Ogólnokształcącym w Dębicy, Miejskim Ośrodkiem Kultury, Biblioteką Publiczną, Miejskim Ośrodkiem Sportu i Rekreacji i innymi organizacjami. W ramach współpracy ze wskazanymi podmiotami młodzież świadczyła usługi w ramach wolontariatu, organizowano spotkania o charakterze kulturalnym i okolicznościowym, organizowano wyjazdy na basen i inne.

W okresie objętym kontrolą zakres świadczonych przez te placówki usług nie uległ zmianom (poza zajęciami prowadzonymi przez zewnętrzne podmioty takimi jak zajęcia z krawiectwa, muzykoterapii, fotografii oraz poradnictwa dietetycznego), a MOPS w prawidłowy sposób wywiązywał się z obowiązków informacyjnych związanych z otrzymaną dotacją, określonych w Programie.

W wyniku oględzin przeprowadzonych w trakcie niniejszej kontroli stwierdzono, że każda z tych placówek spełniała standardy lokalowe, w zakresie wyposażenia oraz dotyczące zatrudnienia określone w uchwale Rady Ministrów w sprawie *ustanowienia programu wieloletniego Senior+ na lata 2021-2025*¹⁷. Każdy z budynków był dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych i przy każdym z budynków znajdował się parking, a seniorom zapewniono transport do tych placówek.

W 2022 r. wydatki z tytułu realizacji programu Senior+ wyniosły 501,3 tys. zł (w tym dotacja 248,27 tys. zł), w 2023 r. – 538,9 tys. zł (w tym dotacja – 265,2 tys. zł).

W 2022 r. koszt realizacji usług na jednego uczestnika wyniósł – 7 161,67 zł, a w 2023 r. – 6 736,30 zł.

W 2022 roku Ośrodek terminowo dokonał zwrotu niewykorzystanej dotacji w kwocie 2 104,69 zł, natomiast w 2023 r. wykorzystał całość środków pochodzących z dotacji.

(akta kontroli str. 194-333, 785-865, 938-939, 1594-1662)

7. Rada Miejska w Dębicy podejmowała uchwały w sprawie przyjęcia *Gminnego Programu O słownego, dotyczącego realizacji Programu Korpus Wsparcia Seniorów*¹⁸, o których mowa w art. 17 ust. 2 pkt 4 ustawy o pomocy społecznej.

Realizacja ww. zadań odbywała się na podstawie Programu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej pn. „Korpus Wsparcia Seniora” na lata 2022, 2023 i 2024¹⁹.

Zadania realizowane przez MOPS służyły osobom starszym niesamodzielnym ze względu na wiek lub stan zdrowia. Wsparciem w ramach realizacji tego Programu objęto 50 osób (2022 rok), 77 osób (2023 rok) i cztery osoby I kwartale 2024 r., od których pracownicy MOPS przyjęli łącznie ok. 1.500 zgłoszeń, a według wyjaśnień Dyrektora Ośrodka, *każde z tych zgłoszeń zostało zrealizowane*. Pracownicy Ośrodka

¹⁷ Uchwała Rady Ministrów Nr 191, z dnia 21 grudnia 2020 r.

¹⁸ Uchwała Nr LVII/428/2022 z dnia 30 marca 2022 r. oraz Nr LXXVIII/568/2023 z dnia 12 czerwca 2023 r.

¹⁹ W każdym roku Ośrodek realizował I Moduł tego Programu na podstawie umów zawartych z Wojewodą Podkarpackim.

służyli głównie pomocą w robieniu zakupów artykułów spożywczych, higienicznych, medycznych, chemii, lekarstw, sprzętu rehabilitacyjno–lecniczego, a także pomagali w załatwianiu spraw urzędowych, dowozili ciepłe posiłki, pomagali w pracach porządkowych.

W latach 2022 i 2023 Program ten był realizowany przez MOPS samodzielnie, tj. przez pracowników Ośrodka, natomiast w 2024 r. realizowany był w formie usług sąsiedzkich²⁰, o których mowa w art. 17 ust. 2 pkt 2a ustawy o pomocy społecznej²¹. Na podstawie umowy z 27 kwietnia 2022 r. Wojewoda Podkarpacki przekazał na realizację ww. programu środki w wysokości 184,9 tys. zł. Pracownicy MOPS w ramach realizacji Programu zrealizowali na rzecz seniorów 636 usług.

(akta kontroli str. 351-753, 866-888, 1594-1775, 1758-1775)

Na podstawie umowy zawartej z Wojewodą Podkarpackim w dniu 30 maja 2023 r., opieką w ramach Programu „Korpus Wsparcia Seniora” objęto 77 osób. Na realizację ww. programu w 2023 rok przyznano kwotę 51 200 zł. (wydatkowano 51 132,54 zł). W ramach realizacji tego programu w 2023 r. przewidziano wsparcie seniorów w czynnościach dnia codziennego, przez pracowników Ośrodka oraz wolontariuszy. Wsparcie realizowane przez Ośrodek polegało na robieniu zakupów spożywczych, higienicznych, medycznych oraz chemii gospodarstwa domowego. Usługi wsparcia seniorów dotyczyły również załatwiania spraw urzędowych w ZUS, (w sprawie przyznania świadczenia na dodatek osłonowy, węglowy), w placówkach Poczty Polskiej oraz dokonywania opłat. Ponadto w ramach realizacji Programu „Korpus Wsparcia Seniorów” pracownicy Ośrodka dowozili ciepłe posiłki, pomagali w utrzymaniu czystości w mieszkaniach, pomagali w pracach porządkowych w przydomowych ogródkach, wyprowadzali psy na spacer. Pracownicy MOPS umawiali także wizyty lekarskie, dowozili do lekarzy specjalistów oraz na rehabilitację. W ramach świadczenia wsparcia i pomocy, prowadzili z seniorami rozmowy (w tym telefoniczne).

Zakres usług świadczonych przez MOPS był zgodny z wymogami programu, złożoną ofertą oraz zawartą umową.

Pomoc w ramach ww. Programu świadczyli także wolontariusze, którzy w ramach wykonywanych przez siebie czynności dowozili seniorów do urzędów oraz do lekarzy specjalistów, poza obszarem Dębicy.

(akta kontroli str. 351-753, 866-888, 1594-1775)

Łącznie w 2022 r. na realizację ww. Programu wydatkowano kwotę 165,3 tys. zł, w tym ekwiwalent za odzież 1 000 zł, zakup materiałów i wyposażenia 2 058,79 zł oraz 162,2 tys. zł wynagrodzenia (wynagrodzenia osobowe, składki na ubezpieczenie społeczne i fundusz pracy, wpłaty na PPK).

Na realizację Programu Korpus Wsparcia Seniora w 2023 r. wydatkowano kwotę 63 915,80 zł.

W 2022 roku koszt realizacji Programu w przeliczeniu na osobę wyniósł 3 305,74 zł, a w 2023 roku 830,08 zł.

Powyższe kwoty obejmują środki własne MOPS oraz pochodzące z dotacji.

W 2022 roku MOPS z tytułu niewykorzystania przyznanych środków zwrócił 19 623,75 zł i w 2023 roku – 67,46 zł.

(akta kontroli str. 351-753, 866-888, 1594-1757, 1940-1947)

²⁰ Umowy zlecenie na świadczenie usług sąsiedzkich zawierane były z osobami fizycznymi, zamieszkałymi w sąsiedztwie.

²¹ Usługi te obejmowały pomoc w zaspakajaniu podstawowych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną – pielęgnacyjną oraz zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

8. Umowy w przedmiocie realizacji przez MOPS zadania polegającego na organizacji i świadczenia usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych zgodnie z wytycznymi wynikającymi z programu „Opieka 75+” zostały zawarte przez Burmistrza Miasta Dębica z Wojewodą Podkarpackim w dniach 29 kwietnia 2022 r., 29 maja 2023 r. oraz 12 czerwca 2024 r.

MOPS w celu realizacji usług objętych ww. umowami zatrudniał opiekunki.

Na mocy ww. umów MOPS otrzymał dotacje w wysokości odpowiednio: 75 900 zł, 68 591 zł oraz 81 996 zł. Otrzymane środki finansowe zostały wykorzystywane w całości na usługi opiekuńcze na rzecz seniorów.

W ramach tych usług pracownicy MOPS m.in. realizowali czynności gospodarcze i porządkowe, robili zakupy, podawali leki, przygotowywali i podawali posiłki.

W ramach realizacji Programu 75+ w poszczególnych latach ze wsparcia skorzystało w: 2022 r. – 83 osoby (liczba godzin usług opiekuńczych 7 668, 2023 r. - 72 osoby , liczba godzin usług opiekuńczych 5 489 godzin, a do końca czerwca 2024 r. z usług skorzystało 57 osób - liczba godzin usług opiekuńczych – 4 696.

Ośrodek w całości wykorzystywał środki przyznane na realizację Programu.

W okresie objętym kontrolą Ośrodek skierował do domów opieki społecznej osiem osób niesamodzielnych w wieku powyżej 75 lat wymagających całodobowej opieki.

Realizowane przez Ośrodek programy oraz działania nie były ukierunkowane bezpośrednio na osoby z chorobami neurodegeneracyjnymi lub ich opiekunów.

(akta kontroli str. 758-782, 889-937, 940-943, 1594-1662, 1594-1757)

9. Ośrodek oprócz programów rządowych: „Korpus Wsparcia Seniora”, „Opieka 75+” oraz „Senior+” realizował następujące działania (programy) skierowane do osób w wieku 60+:

- „Sercem w seniora”,
- „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”,
- „Dębicka oraz Ogólnopolska Karta Seniora”,
- „Opieka wytchnieniowa”.

Projekt „Sercem w seniora” realizowany był w okresie od maja 2021 r. do września 2023 r. na podstawie umowy o dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego. Celem tego Projektu było zwiększenie ilości miejsc w Ośrodku Wsparcia Dziennego oraz wdrożenie nowych form wsparcia. W ramach realizacji tego Programu, osoby w wieku 60+ uczestniczyły w organizowanych przez MOPS warsztatach: komputerowych, muzycznych, higieny oraz rozwijających pamięć. Seniorzy uczestniczyli także w: konsultacjach, wykładach, spotkaniach, jak również w wyjazdach rekreacyjnych, krajoznawczych, czy edukacyjnych.

W realizacji projektu wzięło udział 38 osób, a efektem samej realizacji było wdrożenie nowych usług w ośrodku wsparcia (opiekuńczo – pielęgnacyjnych, rehabilitacji indywidualnej i grupowej, w tym kinezyterapii, terapii zajęciowej dostosowanej do indywidualnych potrzeb uczestników).

W 2022 r. na realizację ww. projektu wydatkowano kwotę 561,5 tys. zł, a w 2023 r. – 426,6 tys. zł, co w przeliczeniu na jednego uczestnika wyniosło w: 2022 r. – 14 776,30 zł, a w 2023 r. – 11 226,77 zł.

(akta kontroli str. 118-160, 192-193)

Program „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej” realizowany był przez MOPS w 2022 i 2023 roku. Programem objęto łącznie 10 osób (po pięć w każdym roku).

Program ten realizowany był na podstawie umów zawieranych z Wojewodą Podkarpackim.

Celem programu było zapewnienie usług asystencji osobistej jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowania w życiu społecznym. Natomiast wśród efektów realizacji tego Programu należy wskazać: poprawę sprawności fizycznej i psychicznej podopiecznych oraz samopoczucia, podtrzymanie i zwiększenie samodzielności i aktywności, zmniejszenie izolacji społecznej.

W 2022 r. wydatki na realizację wskazanego zdania wyniosły 154 377 zł, co w przeliczeniu na jednego uczestnika wyniosły 30 875,40 zł, natomiast w 2023 r. wydatki wyniosły 136 476 zł, co w przeliczeniu na uczestnika dawało kwotę 27 295,20 zł.

(akta kontroli str. 161-191)

„Dębica Karta Seniora” to projekt skierowany do osób w wieku 60+, którego celem jest pobudzenie wśród seniorów chęci uczestnictwa w życiu kulturalnym, sportowym oraz rekreacyjnym oferowanym na terenie miasta Dębica, a ponadto zniżki u partnerów programu. Program miał charakter otwarty, a do dnia zakończenia kontroli wydano łącznie 327 tego rodzaju kart²².

Ponadto miasto Dębica przystąpiło do Programu „Ogólnopolska Karta Seniora”²³, a korzystający z kart wydawanych w ramach tego programu seniorzy byli uprawnieni do korzystania z usług sanatoryjnych, uzdrowiskowych, przychodni i gabinetów rehabilitacji oraz z oferty instytucji zdrowia i kultury.

(akta kontroli str. 104-117)

MOPS realizował również program „Opieka wytchnieniowa”. Program ten realizowany był na podstawie umów zawieranych z Wojewodą Podkarpackim. Celem tego programu było odciążenie członków rodzin lub opiekunów osób z niepełnosprawnościami sprawujących bezpośrednią opiekę nad takimi osobami, poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach zapewniając czasowe zastępstwo w czynnościach opieki. Dzięki temu wsparciu osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki dysponować miały czasem, który mogły przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw życiowych. MOPS realizował ww. program w 2023 r., w ramach którego wsparciem objęto 12 osób. Program ten był realizowany poprzez świadczenie opieki zastępczej w formie pobytu dziennego (diennej opieki) w wymiarze 240 godzin na rok w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej.

W 2023 r. z tytułu realizacji tego programu wydatkowano 83 238 zł, a do końca czerwca 2024 r. 64 316,37 zł. Średnie wydatki na jednego uczestnika w 2023 r. wyniosły 6 936,50 zł.

(akta kontroli str. 78-103)

²² <https://debica.pl/zasilki-i-pomoc-socjalna/debicka-karta-seniora/>

²³ <https://glosseniora.pl/ogolnopolska-karta-seniora/>

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Rzeszów, 15 października 2024 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie
Dyrektor
Stefan Gados

/-/

Paweł Rakowski
starszy inspektor k.p.

/-/